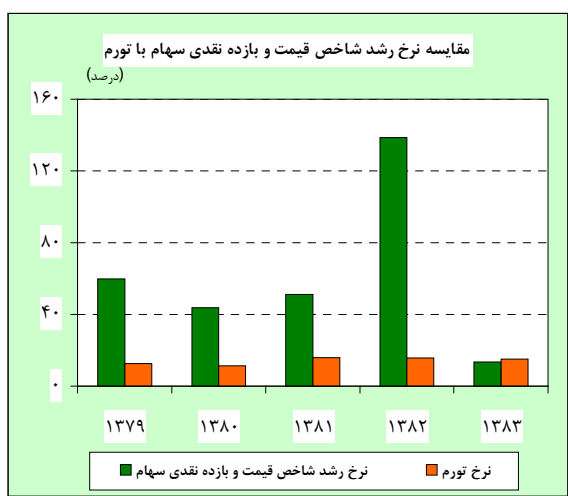

فصل شانزدهم

بازار سرمایه

الف- سال ۱۳۸۳

فعالیت بورس اوراق بهادار تهران طی سال ۱۳۸۳ در دو دوره متمایز رونق و رکود نسبی بازار قابل بررسی است. در نیمه اول سال به رغم افت محسوس شاخصها در ماههای اردیبهشت و مرداد، عملکرد بورس اوراق بهادار تهران، متأثر از شرایط

سال ۱۳۸۲ بود و نماگرهای مختلف فعالیت بورس از روندی افزایشی برخوردار بودند؛ به نحوی که حجم داد و ستد و شاخص قیمت سهام در این دوره به بالاترین حد خود در تمامی سالهای فعالیت بورس رسید.

رونق نیمه اول سال ۱۳۸۳ به طور عمده ناشی از انتظارات پدید آمده از عملکرد سالهای پیش به ویژه در سال ۱۳۸۲ بود. در سال ۱۳۸۲ فزونی تقاضا بر عرضه سهام و فشار تقاضا برای خرید سهام تعدادی از شرکتهای پذیرفته شده در بورس منجر به افزایش بی رویه قیمتها گردید.

بررسی وضعیت حاکم بر بازار، شرکتهای، صنایع و

نیز علائم کلان اقتصادی و سیاسی نشان می داد که رشد شتابان قیمتها در بورس قابل تداوم نیست. وضعیت حباب گونه بازار، در کنار سایر عوامل مانند گرایش شرکتهای به افزایش سرمایه از طریق تجدید ارزشیابی و مطالبات به روز شده سهامداران، افزایش نسبت قیمت به درآمد انتظاری سهام شرکتهای تولیدی و صنعتی، افزایش زیاد سرمایه تعدادی از بانکها و شرکتهای سرمایه گذاری و پذیرهنویسی برای آن، انتقال بخشی از منابع شرکتهای سرمایه گذاری به طرحهای عمرانی شرکتهای خارج از بورس، تمرکز عرضه سهام شرکتهای دولتی در ماههای پایانی سال و ادامه فشارهای بین المللی در رابطه با مسائل هسته ای کشور، کاهش شاخصهای فعالیت بورس در نیمه دوم سال را به دنبال داشت.

بورسهای اوراق بهادار جهان در سال ۲۰۰۴ میلادی همانند سال ۲۰۰۳ سال پر رونقی را پشت سر گذاشتند. بررسی نماگرهای عمده فعالیت بورسهای عضو فدراسیون جهانی بورسها^(۱)، نشان می دهد که تقریباً همه بورسهای عضو در این سال با رشد مواجه بودند. در سال ۲۰۰۴ میلادی بورسهای نیویورک، توکیو، نزدک^(۲)، لندن، یورونکست^(۳)، اوزاکا، آلمان، تورنتو، اسپانیا و هنگ کنگ جزو ۱۰ بورس بزرگ جهان از نظر ارزش بازار^(۴) بودند. بورس اوراق بهادار تهران به لحاظ ارزش بازار در میان چهل و نه

۱ - World Federation of Exchanges

۲ - NASDAQ

۳- یورونکست در برگیرنده اطلاعات بورسهای آمستردام، بروکسل، لیسبون و پاریس است.

۴ - Market Capitalization

عضوی که اطلاعات آنها گزارش شده است، در مکان چهلیم قرار داشت. از نظر رشد ارزش بازار نسبت به سال قبل نیز، بورسهای وروش، بوداپست، ژوهانسبورگ و تهران به ترتیب با ۹۰، ۷۲، ۷۰ و ۶۴ درصد در رتبه های اول تا چهارم قرار گرفتند.

بیشترین حجم مبادلات^(۱) در این سال به ترتیب به بورسهای نیویورک، نزدک، لندن و یورونکست تعلق داشت. بورس تهران براساس این شاخص در رتبه چهل و یکم جای گرفت. البته از نظر رشد ارزش دادوستد نسبت به سال پیش، بورس تهران در مکان نخست قرار داشت.

شاخصهای اصلی قیمت در هر کدام از بورسها اگرچه به روشهای متفاوتی محاسبه می شوند، اما درصد تغییرات آنها نشان دهنده میانگین بازده سرمایه‌ای^(۲) بازار است. در این ارتباط، بورسهای بوداپست، لیما و وین به ترتیب با ۵۷/۲، ۵۲/۴ و ۴۸/۸ درصد رشد، از پربازده‌ترین بورسهای اوراق بهادار عضو فدراسیون در سال ۲۰۰۴ بودند. بورس اوراق بهادار تهران بر خلاف سال ۱۳۸۲ که در رتبه دوم این جدول قرار داشت، با رشدی معادل ۲۴/۴ درصد به رتبه شانزدهم سقوط کرد.

در طول سال ۱۳۸۳ سازمان بورس اوراق بهادار تهران در راستای گسترش دامنه فعالیت به سایر مناطق، فراهم کردن امکان دسترسی عموم مردم به بازار سرمایه و ایجاد فرصت سرمایه گذاری برای آنها به تاسیس ۱۱ تالار جدید در مناطق مختلف کشور اقدام نمود. همچنین در راستای شفاف‌سازی فعالیتهای بورس، آیین‌نامه‌های «اعطای مجوز و فعالیت کارگزار در قالب شخصیت حقوقی» و همچنین «آیین‌نامه معاملات در سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار تهران» در سال ۱۳۸۳ تهیه و به تصویب شورای بورس رسید. آیین‌نامه «اعطای مجوز و فعالیت کارگزار در قالب شخصیت حقوقی» با هدف منسجم کردن نحوه اعطای مجوز کارگزاری، خدمات کارگزاری، شرایط تداوم فعالیت و چگونگی گزارش‌دهی شرکتهای کارگزاری، تدوین و آیین‌نامه معاملات نیز در راستای رفع کاستیهای موجود در نحوه انجام معاملات اوراق بهادار تدوین و به تصویب رسید.

در فروردین ماه ۱۳۸۳ حجم مبنای معاملات برای افزایش شاخص قیمت سهام براساس ۲۰ درصد سهم شناور آزاد و یک بار گردش معاملاتی در سال، تعیین و جدول حجم مبنای سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران منتشر شد. سهام شناور آزاد شرکتهای پذیرفته شده نسبتی از سهام منتشره شرکتهای مزبور است که در مالکیت سهامداران استراتژیک نیست. سهامداران استراتژیک، سهامدارانی هستند که با انگیزه مدیریتی مالکیت بخشی از شرکت را در اختیار دارند و حاضر به از دست دادن آن نیستند. معیار اصلی شناسایی سهامداران استراتژیک، مالکیت بیش از ۵ درصدی شرکت است. بنابراین سهام شناور آزاد، نسبتی از سهام منتشره است که در اختیار مالکانی با مالکیت کمتر از ۵ درصد قرار دارد. متوسط نسبت سهام شناور آزاد در سال ۱۳۸۳ در بورس تهران ۲۵ درصد بود.

آیین‌نامه اجرایی «ماده ۱۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل و نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده ۱۱۳ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی» درخصوص انتشار اوراق مشارکت شرکتهای پذیرفته شده در بورس در تیرماه ۱۳۸۳ به تصویب هیات وزیران رسید. همچنین با هدف قانونمند کردن فعالیت مشاوره و مدیریت داراییهای سرمایه‌گذاران غیرحرفه‌ای توسط شرکتهای کارگزاری، آیین‌نامه «ارائه خدمات مشاوره و سبد گردانی اوراق بهادار» نیز تهیه و به تصویب شورای بورس رسید.

در بهمن ماه ۱۳۸۳ لایحه تنظیم بازار غیر متشکل پولی به تصویب مجلس شورای اسلامی و تایید شورای نگهبان رسید. طبق ماده ۳ قانون مذکور و به منظور امکان نظارت کامل بانک مرکزی بر بازار متشکل و غیر متشکل پولی و تفکیک بازار پول و سرمایه، ریاست شورای بورس بر عهده وزیر امور اقتصادی و دارایی است.

سایر آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های تهیه شده در سازمان بورس اوراق بهادار در سال ۱۳۸۳ به شرح ذیل بود:

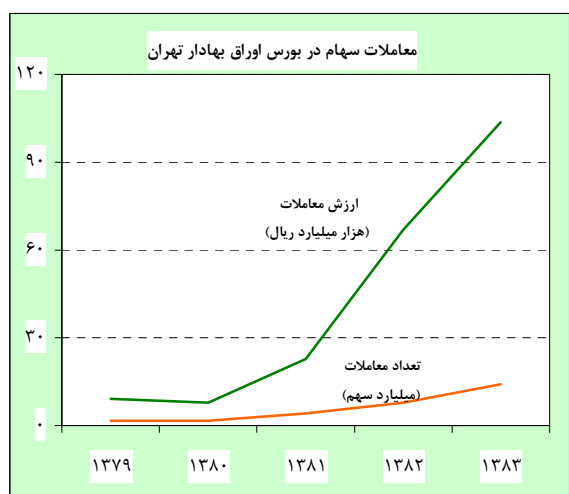
۱ - Turnover

۲ - Capital Gain

- آیین‌نامه تشکیل سبد سهام در اوراق بهادار
- دستورالعمل اعطای کد برای تشکیل صندوق های سرمایه گذاری مشاع
- آیین‌نامه کارگزار معرف و متعهد خرید (و پذیره نویسی)
- دستورالعمل اجرایی سبد گردانی اوراق بهادار (مصوب هیات مدیره سازمان)
- آیین‌نامه فعالیت حساب سرمایه گذاری مشاع در بورس اوراق بهادار تهران
- دستورالعمل پذیرش اوراق مشارکت سبد اوراق بهادار در بورس اوراق بهادار تهران
- ضوابط اختصاصی پذیرش و طبقه بندی شرکتهای سرمایه گذاری (مصوب شورای بورس)
- آیین‌نامه فعالیت بازار گردانی در بورس اوراق بهادار تهران
- دستورالعمل اجرایی بازار گردانی در بورس اوراق بهادار تهران
- دستورالعمل انجام معاملات اعتباری (نسبیه) در بورس اوراق بهادار تهران
- دستورالعمل اجرایی توقف نماد معاملاتی شرکتها
- دستورالعمل اجرایی کفایت سرمایه شرکتهای کارگزاری
- آیین‌نامه دادوستد اعتبارات اسنادی ریالی در بورس اوراق بهادار
- آیین‌نامه عرضه اولیه سهام در بورس اوراق بهادار
- آیین‌نامه حساب تضمین تعهدات کارگزاران

سهام

معاملات سهام و حق تقدم سهام

در سال ۱۳۸۳ تعداد ۱۴۱۷۱/۵ میلیون سهم و حق تقدم سهام به ارزش ۱۰۳۷۰۵ میلیارد ریال در تالارهای اصلی و فرعی بورس اوراق بهادار تهران داد و ستد شد. این ارقام در مقایسه با معاملات مشابه سال قبل به ترتیب ۷۹/۹ و ۵۵/۱ درصد رشد نشان می‌دهند.

از مجموع تعداد سهام و حق تقدم سهام مورد مبادله در سال ۱۳۸۳، ۶۵/۱ درصد در تالار اصلی و ۳۴/۹ درصد در تالار فرعی دادوستد گردید. همچنین از مجموع

ارزش مبادلات انجام گرفته در دوره مورد بررسی، ۷۶/۸ درصد در تالار اصلی و ۲۳/۲ درصد در تالار فرعی انجام پذیرفت. نسبتهای مزبور نشان می‌دهند متوسط قیمت سهام شرکتهایی که سهام آنها در تالار اصلی بورس مورد مبادله قرار گرفته است در مقایسه با متوسط قیمت سهام شرکتهای مورد مبادله در تالار فرعی بالاتر بوده است. این امر همچنین حاکی از تمایل بیشتر مشتریان به خرید سهام شرکتهای درج شده در تالار اصلی می‌باشد. لیکن تمایل سهامداران به خرید سهام شرکتهای درج شده در تالار فرعی در سال ۱۳۸۳ نسبت به سالهای گذشته افزایش یافت.

در سال ۱۳۸۳ تعداد روزهای فعالیت بورس اوراق بهادار تهران ۲۴۳ روز بود. در این سال متوسط تعداد و ارزش معاملات روزانه سهام و حق تقدم سهام به ترتیب ۵۸/۳ میلیون سهم و ۴۲۶/۸ میلیارد ریال بود که در مقایسه با ارقام مشابه سال قبل به ترتیب از افزایشی به میزان ۷۷/۶ و ۵۳/۲ درصد برخوردار شد.

شاخصهای فعالیت بورس اوراق بهادار تهران

سال	تعداد معاملات (میلیون سهم)			ارزش معاملات (میلیارد ریال)			متوسط رشد سالانه طی دوره ۸۳-۱۳۷۹
	سهام	حق تقدم	کل	سهام	حق تقدم	کل	
۱۳۷۹	۱۶۰۶/۷	۷۴/۸	۱۶۸۱/۵	۹۱۱۸/۸	۵۷/۹	۹۱۷۶/۷	۸۱/۶
۱۳۸۰	۱۶۲۱/۶	۸۴/۰	۱۷۰۵/۶	۷۷۰۲/۵	۱۲۸/۴	۷۸۳۰/۹	۶۴/۳
۱۳۸۱	۳۶۸۴/۹	۴۶۰/۵	۴۱۴۵/۴	۲۰۱۲۶/۸	۲۶۴۹/۳	۲۲۷۷۶/۱	۰/۰
۱۳۸۲	۶۹۷۰/۳	۹۰۸/۵	۷۸۷۸/۸	۶۲۴۳۷/۳	۴۴۳۲/۵	۶۶۸۶۹/۸	۸۱/۶
۱۳۸۳	۱۳۵۵۵/۳	۶۱۶/۲	۱۴۱۷۱/۵	۱۰۱۴۹۹/۶	۲۲۰۵/۴	۱۰۳۷۰۵/۰	۸۳/۳
متوسط رشد سالانه طی دوره ۸۳-۱۳۷۹	۶۶/۶	۳۷/۵	۶۴/۳	۸۱/۶	۸۳/۳	۸۱/۶	۸۱/۶

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف

مقایسه معاملات انجام گرفته سهام و حق تقدم سهام در شش ماهه اول و دوم سال ۱۳۸۳ نشان می‌دهد که در حدود ۴۲/۶ درصد از تعداد و ۴۶/۹ درصد از ارزش کل معاملات در نیمه اول و به ترتیب ۵۷/۴ و ۵۳/۱ درصد از تعداد و ارزش کل معاملات سال ۱۳۸۳ در نیمه دوم سال صورت گرفت. حسب روند عملکرد سالهای قبل به دلیل تشکیل مجامع عمومی اغلب شرکتهای عضو و ارایه آخرین اطلاعات مالی سال قبل که برای پیش بینی سوددهی و وضعیت آتی شرکتها و شکل‌گیری انتظارات سرمایه گذاران مورد نیاز می‌باشد، فعالیت بورس اوراق بهادار تهران در نیمه دوم هر سال از رونق بالاتری برخوردار است. مقایسه سهم نیمه اول و دوم سال از کل تعداد و ارزش سهام و حق تقدم مبادله شده نشان می‌دهد که به خصوص در سال گذشته نسبت تعداد و ارزش سهام و حق تقدم مبادله شده در نیمه دوم سال به کل تعداد و ارزش مبادلات به ترتیب بیش از ۲ و ۳ برابر سهم‌های مذکور در نیمه اول سال بوده است. لیکن در سال ۱۳۸۳ به دلیل شرایط رکودی حاکم در نیمه دوم سال از سهم معاملات تعداد و ارزش سهام و حق تقدم مبادله شده در این دوره کاسته شد.

معاملات سهام و حق تقدم سهام در نیمه اول و دوم سالهای ۸۳-۱۳۷۹ در بورس اوراق بهادار تهران

سال	تعداد		ارزش	
	نیمه اول	نیمه دوم	نیمه اول	نیمه دوم
۱۳۷۹	۴۵/۳	۵۴/۷	۶۰/۸	۳۹/۲
۱۳۸۰	۴۷/۹	۵۲/۱	۵۲/۲	۴۷/۸
۱۳۸۱	۳۹/۴	۶۰/۶	۵۵/۶	۴۴/۴
۱۳۸۲	۳۰/۳	۶۹/۷	۷۵/۸	۲۴/۲
۱۳۸۳	۴۲/۶	۵۷/۴	۵۳/۱	۴۶/۹

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف

آمار معاملات سهام و حق تقدم سهام در بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۸۳ به تفکیک صنایع ۳۶ گانه^(۱) نشان می‌دهد صنعت «خودرو و ساخت قطعات» با ۱۴/۲ درصد از کل تعداد سهام مبادله شده و صنعت «سیمان، آهک و گچ» با ۲۷/۱ درصد از کل ارزش سهام مبادله شده، بیشترین سهم را از کل تعداد و ارزش مبادلات سهام و حق تقدم سهام در سال ۱۳۸۳ به خود اختصاص دادند. در این سال، در مجموع پنج صنعت «خودرو و ساخت قطعات»، «محصولات شیمیایی»، «سرمایه گذاریها»، «سیمان، آهک و گچ» و «شرکتهای چند رشته‌ای صنعتی» با در اختیار داشتن ۵۵/۴ درصد از کل تعداد و ۶۵/۹ درصد از کل ارزش سهام و حق تقدم دادوستد شده، بیشترین تاثیرگذاری بر معاملات بورس را به خود اختصاص دادند. در سال ۱۳۸۳ صنعت «سایر وسایل حمل و نقل» کمترین سهم را از تعداد و ارزش کل مبادلات سهام و حق تقدم سهام داشت.

۱- از دی‌ماه سال ۱۳۸۳، طبقه بندی صنایع در بورس اوراق بهادار تهران تغییر یافته و شرکتها در گروههای جدید و براساس استانداردهای بین‌المللی طبقه‌بندی فعالیت اقتصادی «ISIC» تقسیم بندی شده‌اند. در این طبقه بندی تعداد صنایع مختلف در بورس اوراق بهادار از ۲۷ صنعت به ۳۶ صنعت افزایش یافته و تعریف شرکتها نیز در طبقه بندی جدید تغییر کرد.

در سال مورد بررسی از نظر درصد تغییر تعداد و ارزش معاملات سهام و حق تقدم سهام، صنعت «مبلمان و مصنوعات دیگر» بیشترین افزایش در تعداد و ارزش سهام و حق تقدم سهام داد و ستنده را در مقایسه با سال قبل داشت. همچنین، صنایع «سایر وسایل حمل و نقل» و «انتشار، چاپ و تکثیر» به ترتیب با رشد منفی ۹۹/۵ و ۸۲/۴ درصد، بیشترین کاهش در تعداد و ارزش مبادلات سهام و حق تقدم سهام در مقایسه با سال قبل را داشتند.

در سال ۱۳۸۳ صنایع «محصولات چوبی»، «انتشار، چاپ و تکثیر»، «ساخت محصولات فلزی»، «سایر وسایل حمل و نقل»، «محصولات غذایی و آشامیدنی بجز قندوشکر» و «پیمانکاری صنعتی» از نظر تعداد و نیز ارزش معاملات و صنایع «ساخت منسوجات»، «خودرو و ساخت قطعات» و «قندوشکر» تنها از نظر ارزش سهام و حق تقدم سهام داد و ستنده در مقایسه با سال قبل کاهش داشتند. سایر صنایع بورس اوراق بهادار در مقایسه با سال قبل از نظر تعداد و ارزش سهام و حق تقدم سهام معامله شده از رشد مثبت برخوردار بودند.

در دوره مورد بررسی، صنایع «سرمایه گذاریها»، «شرکتهای چند رشته‌ای صنعتی»، «محصولات شیمیایی» و «دباغی، پرداخت چرم و ساخت انواع پاپوش» به ترتیب با ۱۲/۴، ۷/۹، ۷/۴ و ۶/۸ واحد درصد، بیشترین اثر را در رشد تعداد سهام و حق تقدم سهام مبادله شده در مقایسه با سال قبل داشت، به گونه‌ای که معادل ۳۴/۵ واحد درصد از رشد کل تعداد سهام و حق تقدم سهام مبادله شده ناشی از رشد چهار صنعت مورد اشاره بود. همچنین صنایع «محصولات شیمیایی»، «سیمان، آهک و گچ»، «شرکتهای چند رشته‌ای صنعتی»، «سرمایه گذاریها» و «بانکها، موسسات اعتباری و سایر نهادهای پولی» به ترتیب با ۸/۵، ۷/۷ و ۶/۵ واحد درصد بیشترین اثر را در رشد ارزش سهام و حق تقدم سهام مبادله شده در مقایسه با سال قبل به خود اختصاص دادند. پنج صنعت مورد اشاره ۴۰/۶ واحد درصد از رشد کل ارزش سهام و حق تقدم سهام داد و ستنده را در اختیار داشتند. ارقام فوق نشان می‌دهند که در سال ۱۳۸۳ افزایش تعداد و ارزش سهام و حق تقدم دادوستد شده عمدتاً ناشی از رشد تعداد معدودی از صنایع بوده و سایر صنایع سهم اندکی در رونق معاملات سال مورد بررسی داشتند.

در سال ۱۳۸۳ تعداد دفعات معامله سهام و حق تقدم سهام در حدود ۲/۳ میلیون نوبت بود که در مقایسه با سال قبل ۸۵/۲ درصد رشد داشت. رشد رقم مزبور در سال قبل معادل ۵۵/۶ درصد بود. در سال مورد بررسی، تعداد خریداران سهام و حق تقدم سهام نیز به ۱۵۷۰۴۹۲ نفر رسید که در مقایسه با سال قبل از رشد ۸۰/۹ درصد برخوردار بود. رشد تعداد خریداران در سال ۱۳۸۲ معادل ۱۴۱/۳ درصد بود. افزایش تعداد خریداران موجب گردید تا متوسط خرید هر نفر در سال ۱۳۸۳ به ۶۶ میلیون ریال محدود گردد، که در مقایسه با سال قبل ۱۴/۳ درصد کاهش داشت؛ لیکن از آنجا که رشد تعداد خریداران از رشد تعداد سهام مبادله شده در دوره مورد بررسی بیشتر بود، متوسط تعداد خرید هر نفر در مقایسه با سال قبل ۰/۶ درصد کاهش داشت و به رقم ۹۰۲۳/۶ سهم رسید. ارقام فوق حاکی از افزایش قابل ملاحظه حضور سهامداران خرد طی دو سال اخیر در بورس اوراق بهادار است.

تعداد دفعات معامله و تعداد خریداران سهام

درصد تغییر	سال				
	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱		
تعداد دفعات معامله	۸۵/۲	۵۵/۶	۲۳۴۰۶۴۷	۱۲۶۳۹۴۸	۸۱۲۳۱۶
تعداد خریداران	۸۰/۹	۱۴۱/۳	۱۵۷۰۴۹۲	۸۶۸۱۵۰	۳۵۹۷۵۱
متوسط تعداد خرید هر نفر (سهم)	-۰/۶	-۲۱/۲	۹۰۲۳/۶	۹۰۷۵/۴	۱۱۵۲۳/۰
متوسط ارزش خرید هر نفر (میلیون ریال)	-۱۴/۳	۲۱/۷	۶۶/۰	۷۷/۰	۶۳/۳

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف

در پایان سال ۱۳۸۳ ارزش جاری بازار سهام به ۳۸۷۵۴۷/۲ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رقم پایان سال قبل از رشدی به میزان ۲۵/۱ درصد برخوردار گردید. این رشد با توجه به افزایش کم شاخص قیمت در دوره یاد شده بیشتر ناشی از پذیرش ۴۰ شرکت جدید در بورس و افزایش سرمایه شرکتهای موجود بود. در پایان سال ۱۳۸۳ براساس نرخ ارز بین بانکی^(۱)، ارزش جاری دلاری بازار سهام کشور به ۴۳/۷ میلیارد دلار رسید.

۱- نرخ دلار در بازار بین بانکی در آخرین روز معاملات بورس در سال ۱۳۸۳ به میزان ۸۸۶۴ ریال بود.

روند ارزش جاری بازار سهام طی ماههای سال ۱۳۸۳ نشان می‌دهد که از خرداد ماه تا آذر ماه سال مورد بررسی به جز مهرماه، ارزش جاری بازار روندی افزایشی داشت. در سه ماهه پایان سال روند شاخص مذکور کاهشی بود. بیشترین افزایش و کاهش ارزش بازار در ماههای تیر و اسفند رخ داد. در دوره مورد بررسی، صنایع «سیمان، آهک و گچ»، «خودرو و ساخت قطعات» و «شرکتهای چند رشته‌ای صنعتی» به ترتیب با ۱۹/۸، ۱۵/۵ و ۱۴/۶ درصد و در مجموع به میزان ۴۹/۹ درصد، بیشترین سهم را از ارزش جاری بازار سهام در اختیار داشتند.

در سال مورد بررسی نسبت فعالیت بورس^(۱) به ۲۷/۷ درصد رسید که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل ۵/۵ درصد کاهش نشان می‌دهد. رقم مزبور در سال ۱۳۸۲، ۲۹/۳ درصد بود که بالاترین نسبت فعالیت بورس در سالهای اخیر به شمار می‌آید.

نسبت تعداد سهام دادوستد شده به کل سهام منتشر شده در سال ۱۳۸۳ به ۱۸ درصد رسید که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۲۰/۲ درصد) از کاهشی معادل ۱۰/۹ درصد برخوردار بود. چنانچه ملاحظه می‌گردد، نسبت تعداد سهام دادوستد شده به کل سهام منتشر شده در مقایسه با نسبت فعالیت بورس از کاهش بیشتری برخوردار بود. این امر حاکی از تغییر قیمتهای نسبی به نفع سهام صنایع فعال تر بورس (در مقایسه با میانگین رشد شاخص قیمت کل بازار) می‌باشد.

در سال ۱۳۸۳ نسبت ارزش جاری بازار سهام به تولید ناخالص داخلی، که به عنوان معیار سنجش عمق بازار سهام مورد استفاده قرار می‌گیرد، در مقایسه با سال قبل اندکی کاهش یافت و از ۲۸/۳ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۲۸ درصد در پایان سال ۱۳۸۳ رسید.

ارزش جاری بازار سهام، نسبت فعالیت بورس و نسبت سهام داد و ستد شده به کل سهام منتشر شده (۱)

(میلیارد ریال)

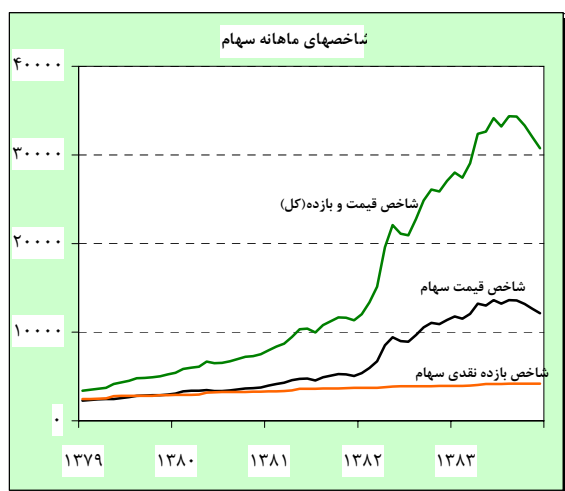
سال	ارزش جاری بازار در پایان سال	ارزش معاملات	میانگین ارزش جاری بازار	نسبت فعالیت بورس (درصد)	نسبت تعداد سهام داد و ستد شده به کل سهام منتشر شده
۱۳۷۹	۶۲۴۸۶/۶ (۴۲/۸)	۹۱۷۶/۷ (۷۵/۰)	۵۳۷۶۹/۲ (۵۴/۹)	۱۷/۱	۱۰/۷
۱۳۸۰	۸۱۶۸۱/۸ (۳۰/۷)	۷۸۳۰/۹ (-۱۴/۷)	۷۴۱۲۷/۳ (۳۷/۹)	۱۰/۶	۹/۱
۱۳۸۱	۱۱۷۷۷۲/۹ (۴۴/۲)	۲۲۷۷۶/۱ (۱۹۰/۸)	۱۰۵۳۸۲/۷ (۴۲/۲)	۲۱/۶	۱۷/۱
۱۳۸۲	۳۰۹۶۹۵/۸ (۱۶۳/۰)	۶۶۸۶۹/۸ (۱۹۳/۶)	۲۲۸۳۱۱/۰ (۱۱۶/۶)	۲۹/۳	۲۰/۲
۱۳۸۳	۳۸۷۵۴۷/۲ (۲۵/۱)	۱۰۳۷۰۵/۰ (۵۵/۱)	۳۷۴۰۸۲/۵ (۶۳/۸)	۲۷/۷	۱۸/۰
متوسط رشد سالانه طی دوره ۸۳-۱۳۷۹					
	۵۴/۷	۸۱/۶	۶۰/۹	۱۲/۹	۱۳/۴

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف
 ۱- ارقام داخل پرانتز درصد تغییرات هر سال نسبت به سال قبل می‌باشد.

شاخصهای قیمت و بازدهی بازار سهام

شاخص قیمت و بازده نقدی سهام در سال ۱۳۸۳ به ۳۰۷۶۲ رسید که در مقایسه با شاخص سال قبل از رشد ۱۳/۶ درصدی برخوردار بود. بیشترین افزایش شاخص در تیرماه به وقوع پیوست. شاخص مزبور در سال قبل ۱۳۸/۶ درصد رشد داشت. دو جزء شاخص مزبور، یعنی شاخصهای «کل قیمت» و «بازده نقدی» در پایان سال مورد بررسی به ۱۲۱۱۳ و ۴۱۹۸/۱ واحد رسیدند که در مقایسه با ارقام مشابه سال قبل به ترتیب ۶/۴ و ۶/۷ درصد رشد داشتند. رشد شاخصهای مزبور در سال ۱۳۸۲ به ترتیب ۱۲۴/۸ و ۶/۲ درصد بود.

۱- نسبت فعالیت (Turnover Ratio) عبارت است از ارزش سهام دادوستد شده طی سال به میانگین ارزش جاری بازار در سال مورد بررسی.

مقایسه رشد شاخصهای «کل قیمت» و «بازده نقدی» سهام در سالهای اخیر نشان می‌دهد که تغییرات شاخص قیمت به‌طور معمول در حدود ۲ یا ۳ برابر تغییرات شاخص بازده نقدی بوده است. در سال ۱۳۸۲ اختلاف نرخ رشد شاخصهای مذکور تا حدودی غیر متعارف گردیده و شاخص قیمت در حدود ۲۰ برابر نرخ رشد شاخص بازده نقدی رشد نمود. در سال ۱۳۸۳ نرخ رشد دو شاخص مذکور تقریباً برابر گردید. این وضعیت کاهش نسبت قیمت به بازده انتظاری (P/E) اغلب صنایع حاضر در بورس را به دنبال داشت. در سال مورد بررسی، نسبت (P/E) بورس اوراق بهادار به $7/3$ رسید که در مقایسه با نسبت مزبور در سال قبل (به میزان $10/2$) از کاهش قابل ملاحظه $28/4$ درصدی برخوردار بود.

شاخصهای بازدهی سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تهران

(۱۰۰ = ۱۳۶۹)

درصد تغییر	پایان سال				
	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱		
۱۳/۶	۱۳۸/۶	۳۰۷۶۲/۰۱	۲۷۰۷۴/۸۶	۱۱۳۴۵/۹۳	شاخص قیمت و بازده نقدی
۶/۷	۶/۲	۴۱۹۸/۱۳	۳۹۳۳/۱۶	۳۷۰۴/۶۵	شاخص بازده نقدی
۶/۴	۱۲۴/۸	۱۲۱۱۳/۰۱	۱۱۳۷۹/۳۷	۵۰۶۲/۷۶	شاخص کل قیمت
۴۷/۴	۱۵۸/۲	۳۴۲۰۵/۰۶	۲۳۲۰۲/۶۰	۸۹۸۵/۹۶	شاخص قیمت مالی
-۸/۴	۱۱۶/۷	۹۲۱۴/۹۵	۱۰۰۶۰/۰۶	۴۶۴۲/۹۴	شاخص قیمت صنعت
۵/۶	۱۳۳/۹	۱۲۰۸۵/۷۵	۱۱۴۴۲/۹۹	۴۸۹۳/۱۷	شاخص قیمت تالار اصلی
۷/۳	۶۷/۵	۱۰۹۴۲/۴۳	۱۰۱۹۷/۱۳	۶۰۸۶/۷	شاخص قیمت تالار فرعی

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف

شاخص کل قیمت تا نیمه اول مرداد ماه سال ۱۳۸۳ از روند افزایشی برخوردار بود و با ۲۲ درصد رشد، به ۱۳۸۸۲ واحد رسید که بالاترین رقم این شاخص طی تمام سالهای فعالیت بورس بود. از آن پس شاخص قیمت در نخستین کاهش به ۱۲۷۶۵ واحد رسید که نشان دهنده نزول ۸ درصدی در یک دوره تقریباً ۲۰ روزه بود. پس از این کاهش، شاخص قیمت طی یک ماه به عدد ۱۳۸۰۰ واحد رسید که نزدیک به بالاترین میزان آن قبل از شروع روند کاهشی بود. دومین نوسان شاخص از ابتدای مهرماه سال ۱۳۸۳ شروع شد و بیشتر از یک ماه ادامه پیدا کرد. سومین و بزرگترین افت شاخص از اواسط آذرماه سال ۱۳۸۳ آغاز شد و به رغم اقدامهای مدیریت بورس، تا پایان سال ادامه داشت. از جمله دلایل کاهشهای مکرر شاخص کل قیمت در نیمه دوم سال مورد بررسی می‌توان به تحولات سیاسی داخلی کشور ناشی از انتخابات مجلس شورای اسلامی، تحولات سیاسی بین‌المللی ناشی از ناآرامیهای عراق، طرح پرونده هسته‌ای کشور در شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و کم توجهی به ایجاد ظرفیتهای جدید جذب در بازار اوراق بهادار پس از چهار سال رشد مداوم قیمت‌ها اشاره نمود.

در میان اجزای شاخص کل قیمت سهام در سال ۱۳۸۳ «شاخص قیمت مالی» به رقم $34205/1$ واحد رسید که در مقایسه با رقم شاخص در سال قبل به میزان $23202/6$ واحد، از رشد چشمگیری به میزان $47/4$ درصد برخوردار بود. رشد این شاخص در سال قبل در حدود $158/2$ درصد بود. شاخص قیمت صنعت نیز از $10060/1$ واحد در پایان سال ۱۳۸۲ به 9215 واحد در پایان سال ۱۳۸۳ رسید و با کاهش $8/4$ درصدی مواجه گردید. رشد شاخص صنعت در سال قبل $116/7$ درصد بود.

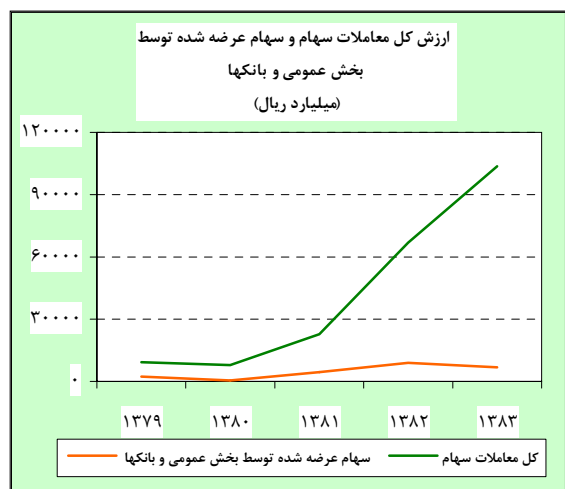
روند کاهشی شاخص مالی در سه ماهه آخر سال ۱۳۸۳ قابل توجه است. از آنجا که شاخص صنعت در این سال رشد قابل توجهی نداشت و عملاً پایین‌تر از سطح خود نسبت به پایان سال قبل قرار گرفته بود، رشد شاخص مالی تنها عامل افزایش شاخص کل در این سال بود. این عامل مثبت، خود در سه ماهه پایان سال شروع به کاهش کرد و با این نزول، کاهش بیشتر شاخص کل قیمت را در پی داشت. البته این امر دور از انتظار نبود. رشد شاخص قیمت سهام شرکتهای سرمایه‌گذاری، در زمان کاهش شاخص صنعت توجه منطقی نداشت؛ زیرا بخش مهمی از سبد سهام این شرکتهای از سهام شرکتهای تولیدی و صنعتی حاضر در بورس تشکیل شده است و کاهش آنها باعث کاهش ارزش سبد سهام شرکتهای سرمایه‌گذاری می‌شود. به عبارت دیگر قیمت سهام شرکتهای سرمایه‌گذاری در دوره یاد شده، از ارزش خالص دارایی آنها تبعیت نداشته و کاهش آن محتمل به نظر می‌رسید.

در میان صنایع ۳۶ گانه بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۸۳، شاخص قیمت صنایع «حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات»، «استخراج سایر معادن» و «استخراج ذغال سنگ» به ترتیب با ۲۰۵/۳، ۱۵۲/۶ و ۱۰۰/۸ درصد بیشترین رشد و صنایع «انتشار و چاپ و تکثیر»، «سایر وسایل حمل و نقل» و «ساخت محصولات فلزی» به ترتیب با ۶۱/۱، ۴۱/۲ و ۳۶ درصد کاهش بیشترین رشد منفی را در میان صنایع مختلف به خود اختصاص دادند.

در سال ۱۳۸۳ شاخص کل قیمت سهام شرکتهای پذیرفته شده در تالار فرعی برخلاف سال گذشته افزایش بیشتری نسبت به شاخص کل قیمت شرکتهای پذیرفته شده در تالار اصلی داشت. در این سال شاخص قیمت در تالار فرعی به ۱۰۹۴۲/۴ واحد رسید که در مقایسه با رقم شاخص در پایان سال ۱۳۸۲، ۷/۳ درصد رشد داشت. شاخص کل قیمت در تالار اصلی از ۱۱۴۴۳ واحد در پایان سال ۱۳۸۲ به ۱۲۰۸۵/۸ واحد در پایان سال ۱۳۸۳ رسید که ۵/۶ درصد رشد نشان می‌دهد. اختلاف نرخ رشد شاخصهای قیمت و تعداد و ارزش سهام و حق تقدم مبادله شده در دو بازار اصلی و فرعی حاکی از گرایش بیشتر سرمایه‌گذاران در سال ۱۳۸۳ به سهام شرکتهای حاضر در تالار فرعی بود.

عرضه سهام توسط بخش عمومی و بانکها

در سال ۱۳۸۳ تعداد ۶۸۲/۶ میلیون سهم به ارزش ۶۷۹۵/۱ میلیارد ریال توسط سازمانها و شرکتهای دولتی در بورس اوراق بهادار تهران عرضه گردید که در مقایسه با سال قبل از نظر تعداد ۱۰/۱ درصد و از نظر ارزش ۲۴/۵ درصد کاهش داشت. ارقام مذکور در سال قبل ۷۵۹/۴ میلیون سهم به ارزش ۹۰۰۳/۷ میلیارد ریال بود. عدم تقاضای کافی بدلیل شرایط رکودی حاکم بر بازار، دلیل اصلی روند نزولی عرضه سهام دولت در سال مورد بررسی بود.

در سال مورد بررسی فقط سهام سازمانها و

شرکتهای دولتی عرضه شد. این واگذاری‌ها در قالب برنامه واگذاری سهام شرکتهای دولتی موضوع ماده ۱۹ و دیگر مواد فصول دوم و سوم قانون برنامه سوم توسعه انجام گرفت. در سال ۱۳۸۳ عرضه سهام توسط سازمانها و شرکتهای دولتی از نظر تعداد و ارزش به ترتیب ۶/۷ و ۲۳/۸ درصد نسبت به سال ۱۳۸۲ کاهش داشت.

در میان سازمانها و شرکتهای دولتی، «سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران»، «سازمان خصوصی سازی»، «سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران» و «شرکت مخابرات ایران» به ترتیب ۳۳/۴، ۲۱/۲، ۲۰/۵ و ۱۵/۸ درصد از کل تعداد و ۴/۹، ۵۸/۴ و ۱۳/۵ درصد از ارزش کل سهام عرضه شده را در سال ۱۳۸۳ به خود اختصاص دادند.

عرضه سهام توسط بخش عمومی و بانکها

سهام (درصد)		درصد تغییر		ارزش (میلیارد ریال)		تعداد (میلیون سهم)		دستگاه عرضه کننده
ارزش	تعداد	ارزش	تعداد	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۲۳/۸	-۶/۷	۶۷۹۵/۱	۸۹۲۱/۰	۶۸۲/۶	۷۳۲/۰	سازمانها و شرکتهای دولتی
۰/۰	۰/۰	-۱۰۰/۰	-۱۰۰/۰	۰/۰	۱/۲	۰/۰	۰/۳	بنیادها
۰/۰	۰/۰	-۱۰۰/۰	-۱۰۰/۰	۰/۰	۸۱/۵	۰/۰	۲۷/۲	سیستم بانکی
۰/۰	۰/۰	۰	۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	بانک مرکزی
۰/۰	۰/۰	-۱۰۰/۰	-۱۰۰/۰	۰/۰	۱۹/۷	۰/۰	۷/۱	بانکهای تجاری
۰/۰	۰/۰	-۱۰۰/۰	-۱۰۰/۰	۰/۰	۶۱/۸	۰/۰	۲۰/۰۴	بانکهای تخصصی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۲۴/۵	-۱۰/۱	۶۷۹۵/۱	۹۰۰۳/۷	۶۸۲/۶	۷۵۹/۴	جمع

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه سالهای ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳

پذیرش شرکتهای جدید در بورس

در سال ۱۳۸۳ با موافقت هیات پذیرش بورس، نام ۴۰ شرکت جدید در فهرست شرکتهای پذیرفته شده در بورس درج گردید. به این ترتیب، تعداد شرکتهای درج شده در تابلوی بورس در پایان سال ۱۳۸۳ به ۴۲۳ شرکت رسید. از مجموع شرکتهای پذیرفته شده جدید، نام ۲ شرکت در فهرست تالار اصلی و ۳۸ شرکت در فهرست تالار فرعی درج گردید. ارزش اسمی شرکتهای پذیرفته شده ۱۰۴۰۲/۶ میلیارد ریال بود.

صنایع «واسطه گریهای مالی»، «ساخت سایر محصولات کانی غیرفلزی» و «ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنیها» به ترتیب با ۹، ۶ و ۵ شرکت، بیشترین سهم را در پذیرش شرکتهای جدید به خود اختصاص دادند. در سال ۱۳۸۳ علاوه بر شرکتهای پذیرفته شده قطعی، ۳۴ شرکت نیز به صورت مشروط در بورس اوراق بهادار پذیرفته شدند. براین اساس با احتساب شرکتهای معلق و شرکتهای پذیرفته شده مشروط، تعداد کل شرکتهای پذیرفته شده در بورس به ۴۶۰ رسید.

تعداد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (۱)

تغییر	پایان سال				
	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۳
شرکتهای درج شده در تابلوی بورس	۴۰	۴۸	۴۲۳	۳۸۳	۳۳۵
شرکتهای سرمایه گذاری	۸	۸	۳۶	۲۸	۲۰
سایر شرکتهای	۳۲	۴۰	۳۸۷	۳۵۵	۳۱۵
شرکتهای معلق شده	۰	۰	۳	۳	۳
شرکتهای پذیرفته شده مشروط	۳	۳	۳۴	۳۱	۲۸
جمع	۴۳	۵۱	۴۶۰	۴۱۷	۳۶۶

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف
 ۱- از مجموع شرکتهای درج شده در تابلوی بورس در پایان ۱۳۸۳ تعداد ۱۷۰ شرکت در تابلوی اصلی و بقیه در تابلوی فرعی بودند.

منابع افزایش سرمایه شرکتهای پذیرفته شده در بورس

در سال ۱۳۸۳ از مجموع شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ۱۳۵ شرکت سرمایه خود را افزایش دادند. مجموع افزایش سرمایه شرکتهای مذکور طی سال مورد بررسی ۳۲۸۲۴/۸ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم کل افزایش سرمایه انجام شده در سال قبل، به میزان ۱۱۰۳۷/۹ میلیارد ریال، در حدود ۱۹۷/۴ درصد رشد نشان می دهد. در سال مورد بررسی، منبع اصلی تامین مالی افزایش سرمایه شرکتهای، مطالبات و آورده نقدی سهامداران بود؛ به گونه ای که ۶۰/۲ درصد از مجموع افزایش سرمایه شرکتهای از محل مطالبات و آورده نقدی تامین گردید و ۱۳/۹ درصد از محل اندوخته ها و سود انباشته

شرکتها بود. در سال ۱۳۸۳ تعداد سه شرکت نیز سرمایه خود را به صورت پذیره نویسی با صرف سهام به مبلغ ۴۴۷۵ میلیارد ریال افزایش دادند که این رقم ۱۳/۶ درصد از مجموع افزایش سرمایه شرکتها در این سال بود.

منابع تامین مالی افزایش سرمایه شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

(میلیارد ریال)

درصد تغییر افزایش سرمایه	جمع کل افزایش سرمایه	از محل صرف سهام	از محل اندوخته ها، سود انباشته و مطالبات و آورده نقدی	فقط از محل مطالبات و آورده نقدی	فقط از محل اندوخته ها و سود انباشته	
۴۹/۸	۳۳۸۹/۸	۰۰۰	۵۱۴/۸	۱۶۵۸/۱	۱۲۱۶/۹	۱۳۷۹
-۱۲/۱	۲۹۷۸/۵	۰۰۰	۵۸۹/۱	۱۱۸۹/۸	۱۱۹۹/۶	۱۳۸۰
۱۰۳/۷	۶۰۶۶/۴	۰۰۰	۸۸۸/۸	۳۷۳۱/۹	۱۴۴۵/۷	۱۳۸۱
۸۲/۰	۱۱۰۳۷/۹	۰۰۰	۱۲۴۶/۷	۸۵۰۴/۳	۱۲۸۶/۹	۱۳۸۲
۱۹۷/۴	۳۲۸۲۴/۸	۴۴۷۵/۰	۴۰۱۴/۳	۱۹۷۷۰/۸	۴۵۶۴/۷	۱۳۸۳

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران

فعالیت کارگزاران بورس اوراق بهادار

در سال مورد بررسی ۷۰ شرکت کارگزاری موجود در بورس اوراق بهادار با مجموع ۲۳۹ شعبه کارگزاری در تالارهای اصلی، فرعی و مناطق به دادوستد سهام اشتغال داشتند. در این بین، سهم کارگزاریهای وابسته به بانکها از مجموع ارزش خرید و فروش سهام و حق تقدم سهام به ترتیب ۳۸/۵ و ۴۰/۷ درصد بود. ارقام مشابه در سال ۱۳۸۲ به ترتیب ۴۴/۵ و ۵۶/۷ درصد بود. در سال ۱۳۸۳ تعداد ۴ تالار اختصاصی در تهران فعالیت داشتند که همگی متعلق به بانکها بودند.

فعالیت کارگزاران بورس اوراق بهادار

(میلیارد ریال)

کارگزاران	تعداد	مبادلات مربوط به خرید سهام		مبادلات مربوط به فروش سهام		سهم از فروش سال
		۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
غیربانکی	۵۷	۳۷۱۲۵/۵	۳۷۱۲۵/۵	۶۳۷۶۰/۰	۶۳۷۶۰/۰	۵۹/۳
بانکها	۱۳	۲۹۷۴۴/۳	۲۹۷۴۴/۳	۳۹۹۴۵/۰	۳۹۹۴۵/۰	۴۰/۷
جمع کل	۷۰	۶۶۸۶۹/۸	۶۶۸۶۹/۸	۱۰۳۷۰۵/۰	۱۰۳۷۰۵/۰	۱۰۰/۰

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار، گزارش سال ۱۳۸۳

تالارهای منطقه‌ای

با افتتاح تالارهای منطقه‌ای شیراز، کرمان، یزد، رشت، زاهدان، کرج، ساری، اهواز، زنجان، اردبیل و ارومیه در سال ۱۳۸۳ تعداد تالارهای منطقه‌ای فعال کشور به ۱۴ تالار افزایش یافت. در این سال، تعداد ۳۰۳۳ میلیون سهم و حق تقدم سهام به ارزش ۱۸۹۴۹/۶ میلیارد ریال در تالارهای منطقه‌ای مورد دادوستد قرار گرفت که به ترتیب ۲۱/۴ و ۱۸/۳ درصد از تعداد و ارزش کل مبادلات سهام و حق تقدم سهام در بورس اوراق بهادار تهران را تشکیل می‌دهد. از مجموع تعداد و ارزش سهام و حق تقدم سهام داد و ستد شده در تالارهای منطقه‌ای کشور به ترتیب ۲۸/۶ و ۲۸/۲ درصد به تالار منطقه‌ای اصفهان و ۲۵/۳ و ۲۳/۶ درصد به تالار منطقه‌ای مشهد اختصاص داشت.

علاوه بر فعالیت متعارف مربوط به مبادلات سهام، برقراری دوره‌های آموزشی، فرهنگ‌سازی و شناسایی و معرفی شرکتهای دارای ظرفیت پذیرش در بورس اوراق بهادار از دیگر برنامه‌های اجرا شده توسط تالارهای منطقه‌ای کشور در سال ۱۳۸۳ بود.

فعالیت بازارگردانی

فعالیت بازارگردانی در بورس با هدف افزایش شفافیت و نقدینگی بازار و تحدید دامنه نوسان قیمت‌ها در سال ۱۳۸۳ آغاز شد. عملیات بازارگردانی از اسفند ماه سال مذکور برای سهام ۱۲ شرکت انجام گردید. در این سال معاملات بازارگردانی بر روی حدود ۲۴/۴ میلیون سهم به ارزش ۱۲۴/۴ میلیارد ریال صورت گرفت.

کادر ۸- عملیات بازارگردانی

عملیات بازارگردانی از اسفندماه سال ۱۳۸۳ برای سهام تعدادی از شرکتها با هدف افزایش شفافیت و نقدینگی بازار و تحدید دامنه نوسان قیمت‌ها آغاز شد. شورای بورس اوراق بهادار در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۶ بندهای پیشنهادی سازمان بورس اوراق بهادار در مورد بازارگردانی را به شرح ذیل تصویب نمود:

- ۱- «کارگزار/ بازارگردان» کارگزاری است که با مجوز بورس به امر بازارگردانی می‌پردازد.
- ۲- معامله سهام با «کارگزار/ بازارگردان» توسط سهامداران بزرگ فقط با تایید قبلی بازارگردان مجاز است. تعداد سهامی که «سهامداران بزرگ» را تعیین می‌کند، بر اساس موافقتی است که «سازمان» با «بازارگردان» به عمل می‌آورد.
- ۳- کارمزد خرید یا فروش در معاملات با «بازارگردان» نصف کارمزدهای مصوب آیین‌نامه معاملات است. «کارگزار/ بازارگردان» کارمزدی دریافت نخواهد کرد.
- ۴- «کارگزار/ بازارگردان» از پرداخت کارمزد «انجام پروژه‌های گسترش بورس» معاف است.
- ۵- معاملاتی که «کارگزار/ بازارگردان» از محل منابع خود جهت «بازارگردانی» انجام می‌دهد، مشمول محدودیت‌های ماده ۳۱ آیین‌نامه معاملات نمی‌باشد.

بورس فلزات

فعالیت «بورس فلزات» در شهریور ماه سال ۱۳۸۲ با دادوستد محصولات آلومینیوم، مس و فولاد آغاز گردید. در سال ۱۳۸۳ فلز روی نیز در معاملات نقدی و آتی (سلف) بورس فلزات دادوستد شد. در این سال در مجموع ۵۲۲۳/۷ هزار تن از محصولات فولاد، مس، آلومینیوم و روی به ارزش ۲۵۱۱۷/۸ میلیارد ریال در بورس فلزات مورد مبادله قرار گرفتند. از رقم مذکور ۵۰۲۴/۶ هزار تن به ارزش ۲۰۶۱۵/۳ میلیارد ریال به معاملات فولاد اختصاص داشت. حجم معاملات مس، آلومینیوم و روی نیز به ترتیب ۱۰۳/۲، ۹۱ و ۴/۹ هزار تن و ارزش آنها به ترتیب ۲۹۱۱، ۱۵۴۱/۸ و ۴۹/۸ میلیارد ریال بود.

بورس کالای کشاورزی ایران

در شهریورماه سال ۱۳۸۳ «بورس کالای کشاورزی ایران» راه‌اندازی شد. با توجه به معیارهای گزینش و همچنین مطالعات و بررسیهای صورت گرفته، محصولات جو، برنج، عدس، نخود، ذرت، سویا، کنجاله، زعفران، شکر، پنبه و پسته در قراردادهای نقدی و نسیه برای مبادله در بورس پذیرفته شدند. تا پایان سال ۱۳۸۳ در حدود ۹۵ هزار تن از محصولات ذرت، جو، انواع کنجاله، شکر، برنج، نخود، عدس، پسته و زعفران به ارزش ۱۶۲/۲ میلیارد ریال در این بازار مورد مبادله قرار گرفت. از رقم مذکور ۵۷/۵ هزار تن ذرت به ارزش ۸۹/۱ میلیارد ریال مورد معامله قرار گرفت. حجم معاملات جو، انواع کنجاله، شکر، برنج، نخود به ترتیب ۱۹/۵، ۱۵/۳، ۱/۸، ۰/۶، ۰/۴ هزار تن به ارزش ۲۵/۱، ۳۳/۹، ۷/۳، ۵/۱ و ۱/۴ میلیارد ریال بود. سهم سه کالای عدس، پسته و زعفران در معاملات سال ۱۳۸۳ ناچیز بود.

کادر ۹- سازمان کارگزاران بورس کالاهای کشاورزی ایران

بورس کالاهای کشاورزی ایران براساس ماده ۹۵ «قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» مصوب سال ۱۳۷۹ و استفساریه این ماده و ماده ۱۱۳ «قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت» مصوب سال ۱۳۸۰ و همچنین «قانون تاسیس بورس اوراق بهادار» مصوب سال ۱۳۴۵ در شهریور ماه سال ۱۳۸۳ تاسیس گردید.

این سازمان موسسه‌ای است غیردولتی، غیر تجاری و غیر انتفاعی که دارای شخصیت حقوقی مستقل بوده و برای مدت نامحدود تاسیس گردیده است. تابعیت سازمان، ایرانی و مرکز اصلی آن تهران است. سازمان می‌تواند به پیشنهاد هیات مدیره و تصویب شورای بورس در داخل و یا خارج از کشور نمایندگی و شعب دایر و یا منحل نماید. ارکان این سازمان را مجمع عمومی، هیات مدیره، دبیرکل و هیات نظارت تشکیل می‌دهند.

موضوع فعالیت سازمان عبارت است از:

- ایجاد بازار متشکل و سازمان یافته اولیه و ثانویه، برای تسهیل خرید و فروش ابزارهای مالی، معاملات آتی و اختیار معاملات کالاهای کشاورزی،
- سامان‌دهی بازار کالاهای کشاورزی و توسعه آن،
- اطلاع رسانی و تحلیل آماری بازار کالاهای کشاورزی،
- تنظیم و اعلان فهرست نرخ کالاهای کشاورزی براساس آیین نامه مربوطه،
- مراقبت بر حسن جریان امور و روابط بین کارگزاری و مشتریان،
- تنظیم روابط کارگزاران با یکدیگر و تسهیل مبادله اطلاعات بین آنها، با توجه به لزوم حفظ اسرار مشتریان،
- نظارت بر میزان حق العمل دریافتی کارگزاران از مشتریان در ازای خدماتی که برای آنان انجام می‌دهند و توصیه‌های لازم در مورد روشهای ارزیابی و محاسبه حق العمل مزبور و تجدید نظر در میزان آن،
- نظارت بر قیمت‌گذاری اولیه کالاها و ابزارهای مالی ارائه شده در بورس،
- همکاری با سایر بورسهای ایران و کشورهای دیگر و کسب اطلاعات و فراهم آوردن تسهیلاتی که برای اعضای سازمان یا مشتریان آنان مفید است و قرار دادن آن اطلاعات و تسهیلات در دسترس اعضای سازمان و مشتریان آنان،
- تحقیق درباره هرگونه بی‌نظمی یا اختلاف بین کارگزاران با یکدیگر یا با مشتریان که مربوط به معامله‌های بورس یا فعالیت کارگزاران باشد و اقدام و اخذ تصمیم درباره بی‌نظمی یا اختلاف مزبور، طبق مقررات قانونی و آیین‌نامه‌های مربوط،
- دریافت تسهیلات برای اجرای مقاصد سازمان در چارچوب برنامه و بودجه مصوب،
- تحصیل هرگونه دارایی منقول، غیرمنقول، حقوق، امتیاز و مبادرت به هر نوع معامله از قبیل خرید، فروش، اجاره، تهاتر، ترهین، صلح که برای نیل به موضوع معافیت سازمان، در چارچوب مقررات مربوط لازم باشد،
- سرمایه‌گذاری، معامله و استفاده از قسمتی از وجوه سازمان که مورد نیاز فوری نباشد، به‌ترتیبی که از طرف هیات مدیره سازمان تعیین می‌گردد، و
- هرگونه اقدام دیگری که به تشخیص هیات مدیره برای رسیدن به مقاصد و موضوع اساسنامه لازم یا مفید باشد.

ماخذ: اساسنامه سازمان کارگزاران بورس کالاهای کشاورزی ایران

اوراق مشارکت

در سال ۱۳۸۳ در مجموع ۴۱۳۴۹/۶ میلیارد ریال اوراق مشارکت توسط دولت، بانک مرکزی و شرکتها منتشر گردید. از این مبلغ ۳۸۸۴۰/۳ میلیارد ریال اوراق به فروش رسید که معادل ۹۳/۹ درصد کل اوراق منتشر شده بود. رقم مزبور در مقایسه با فروش اوراق مشارکت در سال قبل، به میزان ۲۸۴۴۵/۷ میلیارد ریال، ۳۶/۵ درصد رشد نشان می‌دهد. رقم مصوب کل اوراق مشارکت در سال مورد بررسی ۵۰۳۴۹/۶ میلیارد ریال بود. همانند سالهای قبل، اوراق منتشره دارای سود روزشمار بوده و قابلیت بازخرید آن در هر زمان وجود داشت. نرخ سود علی‌الحساب کلیه انواع اوراق مشارکت منتشر شده در سال ۱۳۸۳ معادل ۱۷ درصد در سال و معاف از مالیات بود.

(میلیارد ریال)

وضعیت اوراق مشارکت تا پایان سال ۱۳۸۳

سال	تعداد طرحهای اوراق مشارکت منتشره در هر سال	تعداد دفعات انتشار اوراق مشارکت	کل مبلغ مصوب			نرخ سود علی الحساب (درصد)	وضعیت اوراق مشارکت در پایان سال ۱۳۸۳
			مبلغ منتشر شده	مبلغ فروش رفته	مبلغ سود		
۱۳۷۹	۴	۶	۱۰۳۸۰/۰	۱۰۳۸۰/۰	۱۹	۵۲۹۵/۸	
۱۳۸۰	۱۱	۱۲	۱۶۱۰۰/۰	۱۶۱۰۰/۰	۱۷	۵۴۹۹/۷	
۱۳۸۱	۱۱	۱۲	۲۷۵۰۰/۰	۲۷۳۰۰/۰	(۱)۱۷	۸۵۷۷/۰	
۱۳۸۲	۱۱	۱۱	۳۲۷۸۹/۲	۲۹۲۸۹/۲	۱۷	۱۱۷۹۶/۱	
۱۳۸۳	۱۵	۱۵	۵۰۳۴۹/۶	۴۱۳۴۹/۶	۱۷	۳۸۸۴۰/۳	
جمع کل از ابتدای انتشار (سال ۱۳۷۳)		۶۷	۱۴۵۹۴۶/۹	۱۳۳۲۴۶/۹		۵۷۷۲۲/۱	

۱- به استثنای اوراق مشارکت دولتی - بودجه ای که نرخ سود علی الحساب آن‌ها ۱۵ درصد بود.

از مجموع اوراق مشارکت فروش رفته در سال مورد بررسی، ۱۵۵۹۰ میلیارد ریال (۴۰/۱ درصد) توسط دولت در قالب بندهای (ن) و (م) تبصره ۲۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور، مبلغ ۲۰۲۵۰/۳ میلیارد ریال (۵۲/۱ درصد) توسط بانک مرکزی در قالب ماده ۹۱ قانون برنامه سوم توسعه و ۳۰۰۰ میلیارد ریال (۷/۷ درصد) توسط شرکتهای زیرمجموعه شرکت ملی صنایع پتروشیمی، بانک صنعت و معدن و وزارت راه و ترابری منتشر گردیدند.

براساس جزء ۱ بند (ن) تبصره ۲۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور به هیات وزیران اجازه داده شد تا به منظور تسریع در اجرای عملیات طرحهای تملک داراییهای سرمایه‌ای مندرج در پیوست شماره ۱ قانون بودجه تا مبلغ ۱۰۰۰۰ میلیارد ریال، (برای طرحهای فصل راه و ترابری به میزان ۲۰۰۰ میلیارد ریال، طرحهای فصل منابع آب تا مبلغ ۲۵۰۰ میلیارد ریال و سایر طرحها به میزان ۵۵۰۰ میلیارد ریال) اوراق مشارکت منتشر نماید. بر این اساس در اوایل دی ماه سال مورد بررسی، دولت اقدام به انتشار ۱۰۰۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت ۵ ساله نمود که ۹۶۰۶/۳ میلیارد ریال آن به فروش رسید.

همچنین، مطابق جزء ۳ بند (ن) تبصره ۲۱ به هیات وزیران اجازه داده شد تا در جهت تکمیل عملیات اجرایی طرحهای تملک داراییهای سرمایه‌ای تا مبلغ ۳۲۰۰ میلیارد ریال از سرمایه‌های مردم از طریق انتشار اوراق مشارکت استفاده نماید. در این راستا وزارت نیرو در اواسط تیرماه ۱۳۸۳ اقدام به انتشار ۲۶۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت چهار ساله و وزارت راه و ترابری در اواخر آبان ماه طی دو مرحله اقدام به انتشار به ترتیب ۲۰۰ و ۴۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت به ترتیب چهار و سه ساله جهت تامین مالی طرحهای بخش برق، راه و راه آهن نمودند که همه این اوراق به فروش رسید. اصل و سود این اوراق از محل منابع داخلی شرکتهای استفاده کننده تامین و پرداخت خواهد شد.

علاوه بر اوراق مشارکت موضوع بند (ن) تبصره ۲۱، بر اساس بند (م) تبصره مذکور و اصلاحیه مورخ ۱۳۸۳/۸/۱۳ آن^(۱) به هیات وزیران اجازه داده شد تا به منظور تسریع در اجرای عملیات طرحها و خاتمه یافتن طرحها و پروژه‌هایی که در سالهای ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ به اتمام می‌رسند در سال ۱۳۸۳ با اولویت فصول کشاورزی، منابع آب، صنایع، معادن، محیط زیست، راه و ترابری، برق، عمران شهرها (فاضلاب) و منابع طبیعی مندرج در پیوست های شماره ۱ و ۲ قانون بودجه نسبت به تامین اعتبار ۱۸۵۳۷ میلیارد ریال از طریق حساب ذخیره ارزی و یا فروش اوراق مشارکت اقدام نماید. بر این اساس در نیمه اول دی ماه سال ۱۳۸۳ دولت اقدام به انتشار ۳۵۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت ۵ ساله نمود که ۲۷۸۳/۷ میلیارد ریال آن به فروش رسید.

۱- براساس مصوبه هیات وزیران و به استناد بند (م) تبصره ۲۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ مقرر گردید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران معادل ارزی ۱۵۰۳۷ میلیارد ریال از موجودی «حساب ذخیره ارزی» به حساب خود برداشت و معادل ریالی وجوه برداشتی را به حساب درآمد عمومی کشور واریز نماید. وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز موظف گردید ۳۵۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت منتشر و به عاملیت بانک مرکزی به عموم عرضه و وجوه حاصل را به حساب درآمد عمومی کشور واریز نماید. این وزارتخانه موظف گردید کل وجوه واریزی مذکور را به طرحهای تملک داراییهای سرمایه‌ای که در بند (م) تبصره ۲۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور تعیین و در پیوستهای آن با حرف (م) مشخص شده است براساس تخصیص پرداخت نماید.

در سال ۱۳۸۳ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در اجرای سیاستهای پولی موضوع ماده ۹۱ قانون برنامه سوم توسعه اقدام به انتشار ۲۱۶۴۹/۶ میلیارد ریال اوراق یکساله و نه ماهه نمود که ۲۰۲۵۰/۳ میلیارد ریال آن به فروش رسید. اوراق مذکور در اوایل تیرماه و اواسط مرداد و شهریورماه به ترتیب به میزان ۵۰۰۰، ۴۹۸۶/۶ و ۲۹۸۶/۸ میلیارد ریال و هفته چهارم دی ماه و هفته اول اسفند ماه به میزان ۴۶۰۱/۷ و ۴۰۷۴/۴ میلیارد ریال منتشر گردید و به ترتیب ۴۹۹۸/۵، ۴۸۷۹/۲، ۲۹۵۱، ۴۱۲۰ و ۳۳۰۱/۵ میلیارد ریال آن به فروش رسید.

علاوه بر اوراق مشارکت دولت و بانک مرکزی، شرکتهای زیرمجموعه شرکت ملی صنایع پتروشیمی جهت اجرای طرحهای پتروشیمی، بانک صنعت و معدن جهت تامین سرمایه در گردش و شرکتهای زیر مجموعه وزارت راه و ترابری جهت توسعه بنادر و کشتیرانی، براساس سازوکار پیش بینی شده در ماده ۴ قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت (مصوب ۱۳۷۶) به ترتیب مبلغ ۱۵۰۰، ۱۰۰۰ و ۵۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت منتشر نمودند که کلیه اوراق مزبور به فروش رسید. اوراق مشارکت شرکتهای زیر مجموعه وزارت راه و ترابری ۴ ساله و سایر اوراق مشارکت شرکتهای ۳ ساله بودند. شورای پول و اعتبار سقف اوراق مشارکت قابل انتشار از طریق این سازوکار در سال ۱۳۸۳ را مبلغ ۷۰۰۰ میلیارد ریال تعیین نموده بود که در مجموع با انتشار ۳۰۰۰ میلیارد ریال توسط شرکتهای مذکور، ۴۰۰۰ میلیارد ریال آن منتشر نگردید. در سال مورد بررسی، هیچگونه اوراق مشارکتی در بورس اوراق بهادار تهران مورد مبادله قرار نگرفت.

با تصویب قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور توسط مجلس شورای اسلامی در بهمن ماه سال ۱۳۸۲، آیین نامه اجرایی ماده ۱۷ قانون مذکور در تیرماه سال ۱۳۸۳ توسط هیات وزیران تصویب شد. براساس این آیین نامه شرکتهای پذیرفته شده در بورس مجاز گردیدند در جهت تامین بخشی از منابع مالی مورد نیاز طرحهای توسعه و نوسازی خود اوراق مشارکت با نام، با مجوز بورس اوراق بهادار به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین منتشر کنند. سقف مصوب اوراق مشارکت مذکور برای سال ۱۳۸۳، ۵۰۰۰ میلیارد ریال تعیین گردید. تا پایان سال هیچگونه اوراق مشارکتی از این طریق منتشر نگردید.

ب- دوره برنامه سوم

بورس اوراق بهادار

در قانون برنامه پنج ساله سوم توسعه، مواد ۹۴ و ۹۵ فصل دهم تحت عنوان ساماندهی بازارهای مالی در ارتباط با بازار سرمایه و بورس اوراق بهادار می باشد. براساس ماده ۹۴ این قانون، شبکه رایانه ای بازار سرمایه ایران جهت انجام دادوستد الکترونیکی اوراق بهادار در سطح ملی و پوشش خدمات اطلاع رسانی در سطح ملی و بین المللی توسط شورای بورس پس از بررسی جامع نظام اطلاع رسانی و مبادله الکترونیک و هماهنگی با فعالیتهای انجام شده ایجاد می شود. در این ماده همچنین شورای بورس موظف به تصویب مقررات لازم در زمینه نوع اطلاعات، نحوه انتشار آنها و هماهنگی های شبکه بانکی کشور شد. طبق ماده ۹۵ قانون مذکور نیز شورای بورس می بایست به راه اندازی بورسهای منطقه ای در سطح کشور و بورس کالا در چارچوب قانون بورس و همکاری دستگاههای ذی ربط اقدام کند. براساس بند (ب) همین ماده شورای بورس لازم است تمهیدات قانونی لازم جهت قابل معامله نمودن سایر ابزارهای مالی در بورس را فراهم کند.

با آغاز برنامه سوم توسعه سازمان بورس اوراق بهادار تهران به منظور ساماندهی بازار سرمایه و پی ریزی یک بازار سرمایه منسجم، کارآمد و پویا برنامه هایی را آغاز نمود. اجرای مقررات جدید پذیرش شرکتهای ساماندهی شبکه اطلاع رسانی بورس، تدوین مقررات و مقدمات اجرایی شبکه دادوستد الکترونیک اوراق بهادار، تدوین مقررات جذب سرمایه خارجی در بورس، روزآمد سازی فناوری دادوستد اوراق بهادار، تفکیک تالار اصلی دادوستد بورس به تابلوهای اول و دوم، ایجاد تالار فرعی، تقویت پوشش تنظیمی و نظارتی، راه اندازی ۱۴ تالار منطقه ای در سطح کشور، راه اندازی بورس فلزات، راه اندازی بورس

کالاهای کشاورزی، تصویب آیین‌نامه انتشار اوراق مشارکت توسط شرکتهای پذیرفته شده در بورس، تشکیل سبد سرمایه‌گذاری بورس، ارائه خدمات مشاوره و سیدگردانی، فعالیت بازار گردانی سهام شناور آزاد و زمینه سازی برای بین‌المللی شدن بورس از اهم اقدامات انجام شده در طول سالهای برنامه سوم توسعه بود.

کادر ۱۰- اهم مصوبات شورای بورس در طول سالهای برنامه سوم توسعه

- شرایط پذیرش اوراق مشارکت شرکتهای و بانکهای خصوصی در بورس اوراق بهادار تهران - مصوب ۱۳۸۰/۵/۲۲
- آیین‌نامه شرایط و ضوابط پذیرش سهام در بورس اوراق بهادار - مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۹
- آیین‌نامه ضوابط موسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس اوراق بهادار تهران - مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۲۰
- آیین‌نامه شرایط و ضوابط پذیرش سهام بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی در بورس اوراق بهادار - مصوب ۱۳۸۱/۳/۶
- شرایط ایجاد شعب شرکتهای کارگزاری - مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۷
- ضوابط مربوط به مسئولین شعب کارگزاری - مصوب ۱۳۸۱/۶/۲۵
- آیین‌نامه امتحان نظری و حرفه‌ای بورس - مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۲۸
- آیین‌نامه شرایط و ضوابط پذیرش سهام شرکتهای بیمه در بورس اوراق بهادار - مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۵
- آیین‌نامه افشای اطلاعات شرکتهای پذیرفته شده در بورس - مصوب ۱۳۸۲/۴/۱۶
- آیین‌نامه نحوه انتخاب کارگزاران استانی - مصوب ۱۳۸۲/۶/۱۰
- دستورالعمل پذیرش سهام دولت در بورس در جریان خصوصی سازی - مصوب ۱۳۸۲/۹/۲۶
- شرایط پذیرش اوراق بهادار شرکتهای فعال در زمینه های خدماتی در بورس - مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۸
- آیین‌نامه شرایط و ضوابط پذیرش شرکتهای فعال در اجاره بلندمدت (لیزینگ) در بورس اوراق بهادار تهران - مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۱۶
- آیین‌نامه رسیدگی به تخلفات کارگزاری - آخرین تغییرات - مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۴
- آیین‌نامه ارائه خدمات مشاوره و سید گردانی اوراق بهادار - مصوب ۱۳۸۳/۸/۴
- آیین‌نامه اعطای مجوز و فعالیت کارگزار (در قالب شخصیت حقوقی) - مصوب ۱۳۸۳/۹/۱۶
- آیین‌نامه معاملات در سازمان کارگزاری بورس اوراق بهادار تهران - مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۱۷

ماخذ: «مجموعه قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌های بورس اوراق بهادار»، سازمان بورس اوراق بهادار، ۱۳۸۴

در این دوره شاخص بازده نقدی و قیمت سهام از ۳۲۶۶/۳ واحد در پایان سال ۱۳۷۸ با بیش از ۹/۴ برابر به ۳۰۷۶۲ واحد در پایان سال ۱۳۸۳ رسید که بیانگر بازده کل سرمایه‌گذاری به طور متوسط ۵۶/۶ درصد در طول سالهای برنامه سوم توسعه است که در مقایسه با متوسط نرخ تورم در این سالها (۱۴/۱ درصد) قابل توجه به نظر می‌رسد. متوسط بازدهی سرمایه‌گذاری در بورس، حاصل رشد ۱۱/۴ درصدی شاخص بازده نقدی (سود نقدی) و رشد ۴۰/۶ درصدی شاخص قیمت سهام (سود سرمایه‌ای) در این دوره بود. رشد شاخص قیمت و بازده نقدی سهام در سال ۱۳۸۲ بیشترین نرخ به میزان ۱۳۸/۶ و در سال ۱۳۸۳ کمترین نرخ به میزان ۱۳/۶ درصد بود.

در طول سالهای برنامه سوم توسعه رشد شاخص قیمت مالی بجز سال ۱۳۸۱ همواره بالاتر از رشد شاخص قیمت صنعت قرار گرفت. همچنین در سال ۱۳۸۳ رشد شاخص قیمت صنعت نسبت به سال قبل از آن منفی بود.

شاخص بازدهی سرمایه‌گذاری و شاخصهای قیمت در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای برنامه سوم توسعه

(۱۳۶۹=۱۰۰)

متوسط رشد سالانه طی دوره	سال						شاخص قیمت و بازده نقدی				
	۱۳۸۳		۱۳۸۲		۱۳۸۱						
	رشد (درصد)	عملکرد (درصد)	رشد (درصد)	عملکرد (درصد)	رشد (درصد)	عملکرد (درصد)					
۱۳۶۹-۸۳	۱۳/۶۲	۳۰۷۶۲/۰۱	۱۳۸/۶۳	۲۷۰۷۴/۸۶	۵۱/۲۴	۱۱۳۴۵/۹۳	۴۳/۶۸	۷۵۰/۱۹۹	۵۹/۸۶	۵۲۲۱/۳۵	۲۲۶۶۲۷
۱۱/۴۰	۶/۷۴	۴۱۹۸/۱۳	۶/۱۷	۳۹۳۳/۱۶	۱۲/۲۹	۲۷۰۴۶/۵	۱۳/۸۴	۳۲۹۹۳۲	۱۸/۴۲	۲۸۹۸/۰۹	۲۴۴۷/۳۹
۴۰/۵۸	۶/۴۵	۱۲۱۱۳/۰۱	۱۲۴/۷۷	۱۱۳۷۹/۳۷	۳۴/۶۹	۵۰۶۲/۷۶	۲۶/۲۱	۳۷۵۸۷۷	۳۵/۰۰	۲۹۷۸/۲۶	۲۲۰۶/۱۹
۴۸/۸۳	۴۷/۴۲	۳۴۲۰۵/۰۶	۱۵۸/۲۱	۲۳۲۰۲/۶۰	۵/۷۴	۸۹۸۵/۹۶	۳۳/۸۸	۸۴۹۷/۸۷	۳۵/۵۲	۶۳۴۷/۳۹	۴۶۸۳/۵۷
۳۶/۴۸	-۸/۴۰	۹۲۱۴/۹۵	۱۱۶/۶۷	۱۰۰۶۰/۰۶	۴۲/۶۵	۴۶۴۲/۹۴	۲۴/۱۵	۳۲۵۴/۸۴	۳۴/۷۴	۲۶۲۱/۸۰	۱۹۴۵/۸۹

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف

نماگرهای حجم فعالیت بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای برنامه سوم توسعه عمدتاً حاکی از عملکرد بهتر آن نسبت به سالهای برنامه دوم می‌باشند. در پایان سال ۱۳۸۳ سهام ۴۲۳ شرکت در بورس مورد معامله قرار گرفت. این تعداد به میزان ۱۲۸ شرکت بیشتر از رقم متناظر در سال ۱۳۷۸ بود.

طی سالهای برنامه سوم توسعه در مجموع ۲۹۵۸۲/۸ میلیون سهم و حق تقدم، به ارزش ۲۱۰۳۵۸/۶ میلیارد ریال در بورس معامله شد. معاملات بورس در دوره برنامه سوم به لحاظ تعداد و ارزش سهام و حق تقدم معامله شده از رشد قابل ملاحظه‌ای نسبت به دوره برنامه دوم به ترتیب به میزان ۶۰۸/۶ و ۱۱۶۴/۲ درصد برخوردار بود.

ارزش جاری بازار سهام در پایان برنامه دوم توسعه به میزان ۴۳۷۴۳/۵ میلیارد ریال بود که در پایان برنامه سوم توسعه به ۳۸۷۵۴۷/۲ میلیارد ریال بالغ گردید. ارزش جاری بازار سهام با رونق چشمگیر بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۸۲ افزایش قابل ملاحظه‌ای یافت. رشد این شاخص در این سال ۱۶۳ درصد بود. در سال ۱۳۸۳ رشد ارزش جاری بازار تا حدودی محدود گردید و به ۲۵/۱ درصد رسید. در پایان این سال، ارزش جاری بازار ۸/۹ برابر ارزش جاری بازار سهام در سال پایانی برنامه دوم توسعه بود.

نماگرهای حجم فعالیت بورس اوراق بهادار تهران طی برنامه سوم توسعه (۱)

تعداد شرکتهای درج شده در تابلوی بورس	تعداد سهام مبادله شده (میلیون سهم)	ارزش معاملات (میلیارد ریال)	ارزش جاری بازار (میلیارد ریال)	نسبت فعالیت بورس	ارزش معاملات به تولید ناخالص داخلی (درصد)	ارزش جاری بازار به تولید ناخالص داخلی (درصد)
۲۹۵	۴۱۷۴/۷	۱۶۶۴۰/۱	۴۳۷۴۳/۵	۱۲/۷	۱۰/۳	۱۰/۳
۳۰۷	۱۶۸۱/۵	۹۱۷۶/۷	۶۳۴۸۶/۶	۱۷/۱	۱/۶	۱۰/۸
(۴/۱)	(۴۲/۳)	(۷۵/۰)	(۴۲/۸)	(۱۳/۰)	(۳/۱۹)	(۷/۶)
۳۱۸	۱۷۰۵/۶	۷۸۳۰/۹	۸۱۶۸۱/۸	۱۰/۶	۱/۲	۱۲/۳
(۳/۶)	(۱/۴)	(-۱۴/۷)	(۳۰/۷)	(-۳۸/۱)	(-۲۶/۰)	(۱۳/۴)
۳۳۵	۴۱۴۵/۴	۲۲۷۷۶/۱	۱۱۷۷۷۲/۹	۲۱/۶	۲/۵	۱۲/۸
(۵/۳)	(۱۴۳/۰)	(۱۹۰/۸)	(۴۴/۲)	(۱۰۴/۶)	(۱۱۰/۸)	(۴/۵)
۳۸۳	۷۸۷۸/۸	۶۶۸۶۹/۸	۳۰۹۶۹۵/۸	۲۹/۳	۶/۱	۲۸/۳
(۱۴/۳)	(۹۰/۱)	(۱۹۳/۶)	(۱۶۳/۰)	(۳۵/۵)	(۱۴۵/۸)	(۱۲۰/۲)
۴۲۳	۱۴۱۷۱/۵	۱۰۳۷۰۵/۰	۳۸۷۵۴۷/۲	۲۷/۷	۷/۵	۲۸۰
(۱۰/۴)	(۷۹/۹)	(۵۵/۱)	(۲۵/۱)	(-۵/۳)	(۲۲/۷)	(-۱/۰)
۴۲۳	۲۹۵۸۲/۸	۲۱۰۳۵۸/۶	۳۸۷۵۴۷/۲	۲۴/۶	۴/۵	۱۸/۴
۷/۵	۶۴/۳	۸۱/۶	۵۴/۷	۱۲/۹	۴۴/۱	۲۲/۷

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف -۱- ارقام داخل پرانتز نرخ رشد نسبت به سال قبل و برحسب درصد می‌باشد.

نسبت فعالیت بورس اوراق بهادار از رقم ۱۵/۱ درصد در پایان سال ۱۳۷۸ به رقم ۲۷/۷ درصد در سال پایانی برنامه سوم توسعه رسید. بیشترین رقم این شاخص در سال ۱۳۸۲ به میزان ۲۹/۳ درصد و کمترین آن در سال ۱۳۸۰ و به میزان ۱۰/۶ درصد بود. نسبت فعالیت بورس در طول برنامه سوم توسعه به طور متوسط ۲۴/۶ درصد بود که در مقایسه با رقم ۱۲/۷ درصد در طول سالهای برنامه دوم توسعه حاکی از رشد ۹۳/۷ درصدی این شاخص است.

نسبت ارزش معاملات به تولید ناخالص داخلی به عنوان شاخص عمق بازار در طول سالهای برنامه سوم توسعه از نوسانات زیادی برخوردار بود. بیشترین رقم این شاخص در سال ۱۳۸۳ به میزان ۷/۵ درصد و کمترین آن در سال ۱۳۸۰ به میزان ۱/۲ درصد بود. متوسط این شاخص در طول سالهای برنامه سوم توسعه به ۴/۵ درصد بالغ گردید که در مقایسه با متوسط برنامه دوم توسعه حاکی از ۴/۱ برابر شدن این شاخص است.

نسبت ارزش جاری بازار سهام به تولید ناخالص داخلی به عنوان شاخص اندازه بازار سهام به جز سال ۱۳۸۳ در سالهای دیگر برنامه سوم توسعه همواره روند صعودی داشت. بیشترین میزان این شاخص در سال ۱۳۸۲ به میزان ۲۸/۳ درصد و کمترین آن در سال ۱۳۷۹ به میزان ۱۰/۸ درصد بود.

عرضه سهام توسط بخش عمومی و بانکها (۱)

ارزش (میلیارد ریال)	تعداد (میلیون سهم)	
۶۱۷۹/۶	۱۴۳۱/۱	دوره برنامه دوم
۲۲۴۸/۰	۴۲۷/۰	۱۳۷۹
(۱۰/۵)	(۳۴/۷)	
۴۶۸/۵	۱۳۶/۶	۱۳۸۰
(-۷۹/۲)	(-۵۸/۲)	
۴۴۱۸/۳	۹۶۷/۰	۱۳۸۱
☐	☐	
۹۰۰۳/۷	۷۵۹/۴	۱۳۸۲
(۱۰۳/۸)	(-۲۱/۵)	
۶۷۹۵/۱	۶۸۲/۶	۱۳۸۳
(-۲۴/۵)	(-۱۰/۱)	
۲۲۹۳۳/۶	۲۸۷۲/۶	دوره برنامه سوم

ماخذ: سازمان بورس اوراق بهادار تهران، گزارش آماری ماهانه، سالهای مختلف
۱- ارقام داخل پرانتز نرخ رشد نسبت به سال قبل و برحسب درصد می باشد.

در برنامه سوم توسعه و در راستای مشارکت بخش خصوصی در اقتصاد کشور، بانکها، سازمانها و نهادهای عمومی اقدام به عرضه سهام شرکتهای تحت پوشش خود به بازار نمودند. این واگذاریها در قالب برنامه واگذاری سهام شرکتهای دولتی موضوع ماده ۱۹ و دیگر مواد فصول دوم و سوم قانون برنامه سوم توسعه انجام گرفت. طی این سالها، بیشترین عرضه سهام به تعداد ۹۶۷ میلیون سهم در سال ۱۳۸۱ و بیشترین میزان ارزش به مبلغ ۹۰۰۳/۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۲ صورت گرفت. در مجموع طی سالهای برنامه سوم توسعه تعداد ۲۸۷۲/۶ میلیون سهم به ارزش ۲۲۹۳۳/۶ میلیارد ریال در بورس اوراق بهادار تهران عرضه شد که از نظر تعداد و ارزش به ترتیب بیش از ۲ و ۳/۷ برابر مجموع تعداد و ارزش سهام عرضه شده طی سالهای برنامه دوم بود.

اوراق مشارکت

براساس ماده ۹۱ قانون برنامه سوم توسعه، بانک مرکزی اجازه یافت با تصویب شورای پول و اعتبار اوراق مشارکت منتشر نماید. این اوراق از سال ۱۳۷۹ منتشر شد و در طول سالهای برنامه سوم توسعه در مجموع مبلغ ۶۶۳۱۳/۵ میلیارد ریال از این اوراق منتشر گردید.

دولت نیز در طول سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳ جهت تسریع و تکمیل عملیات طرحهای تملک داراییهای سرمایه‌ای در مجموع مبلغ ۳۹۸۶۲/۶ میلیارد ریال اوراق مشارکت منتشر کرد که از این رقم مبلغ ۳۲۱۶۲/۶ میلیارد ریال آن اوراق دولتی - بودجه‌ای بود. طبق قانون بازپرداخت اصل و پرداخت سودهای علی الحساب این اوراق باید در قوانین بودجه سالیانه پیش‌بینی گردد. به عبارت دیگر اوراق دولتی - بودجه‌ای بدهی دولت به حساب می‌آیند. مبلغ ۷۷۰۰ میلیارد ریال از اوراق مشارکت دولت، از نوع دولتی - غیر بودجه‌ای بود. بازپرداخت اصل و پرداخت سود این اوراق از محل منابع داخلی شرکتهای استفاده کننده تامین شده و بدهی شرکتهای دولتی به دارندگان اوراق محسوب می‌شود.

علاوه بر اوراق مشارکت مزبور، شرکتها نیز براساس ماده ۴ قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت در طول سالهای برنامه سوم، اوراق منتشر نمودند. میزان این اوراق در طول این سالها در مجموع ۷۵۸۰ میلیارد ریال بود. با احتساب رقم مذکور جمع کل اوراق مشارکت فروش رفته در سالهای برنامه سوم توسعه ۱۱۳۷۵۶/۱ میلیارد ریال بود که حدود ۱۳/۲ برابر اوراق مشارکت فروش رفته در طول برنامه دوم بود. لازم به ذکر است که براساس ماده ۱۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور (مصوب سال ۱۳۸۲)، شرکتهای پذیرفته شده در بورس جهت تامین بخشی از منابع مالی مورد نیاز خود مجاز به انتشار اوراق مشارکت بدون تضمین دولت و بانک مرکزی گردیدند. لیکن طی دوره برنامه سوم توسعه هیچ گونه اوراقی از این طریق منتشر نشد.

وضعیت اوراق مشارکت فروش رفته طی سالهای برنامه سوم توسعه

(میلیارد ریال)

جمع کل اوراق مشارکت	اوراق مشارکت شرکتهای موضوع ماده (۴) قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت	اوراق مشارکت بانک مرکزی موضوع ماده ۹۱ قانون برنامه سوم توسعه	جمع اوراق مشارکت دولتی	دولتی- غیربودجه‌ای	دولتی- بودجه‌ای	دوره برنامه دوم
۸۶۰۴/۱	۱۲۳۸/۱	۰۰۰	۷۳۶۶/۰	۳۵	۷۳۳۱/۰	۱۳۷۹
۵۲۹۵/۸	۸۰	۲۹۱۶/۰	۲۲۹۹/۸	۰	۲۲۹۹/۸	۱۳۸۰
۱۵۵۴۳/۳	۱۰۰۰	۹۴۴۳/۶	۵۰۹۹/۷	۰	۵۰۹۹/۷	۱۳۸۱
۲۵۶۳۱/۰	۱۵۰۰	۱۷۰۵۴/۰	۷۰۷۷/۰	۲۴۰۰	۴۶۷۷/۰	۱۳۸۲
۲۸۴۴۵/۷	۲۰۰۰	۱۶۶۴۹/۶	۹۷۹۶/۱	۲۱۰۰	۷۶۹۶/۱	۱۳۸۳
۳۸۸۴۰/۳	۳۰۰۰	۲۰۲۵۰/۳	۱۵۵۹۰/۰	۳۲۰۰	۱۲۳۹۰/۰	دوره برنامه سوم
۱۱۳۷۵۶/۱	۷۵۸۰	۶۶۳۱۳/۵	۳۹۸۶۲/۶	۷۷۰۰	۳۲۱۶۲/۶	

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران